

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 16586

Tarih : 19.02.2026

10/3790

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

UNESCO tarafından yayımlanan *Tehlike Altındaki Diller Atlası*'nda "güvensiz (vulnerable)" ve "yok olma tehlikesi altında" kategorisinde yer alan Kirmanckî/Zazakî/Dimilkî/Kirdkî'ye karşı karşıya bulunduğu yok olma riskinin tüm boyutlarıyla araştırılması; dilin korunması, geliştirilmesi, kamusal alanda kullanımının yaygınlaştırılması ve kuşaklar arası aktarımının sağlanması için gerekli yasal, idari ve kurumsal tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Ömer Faruk HÜLAKÜ

Bingöl Milletvekili

GEREKÇE

Anadolu ve Mezopotamya coğrafyasının en kadim dillerinden biri olan Kirmanckî/Zazakî, milyonlarca vatandaşımız tarafından konuşulmakta olan önemli kültürel zenginliklerden birini teşkil etmektedir. Ancak modernleşme, kentleşme ve uzun yıllar süren yasaklamaların yarattığı tahribat sonucunda Kirmanckî bugün telafisi güç bir yok oluş süreciyle karşı karşıyadır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), yayımladığı Tehlike Altındaki Diller Atlası'nda Kirmanckî'yi "vulnerable" (kırılgan/güvensiz) kategorisinde sınıflandırmış ve acil önlem alınmadığı takdirde dilin yok olacağını rapor etmiştir. UNESCO'nun bu uyarısının üzerinden geçen süre zarfında dildeki kan kaybı ne yazık ki hızlanmıştır. Dilbilimcilerin ve saha araştırmacılarının verilerine göre Kirmanckî artık "ev içi iletişim dili" olma vasfını da yitirmek üzeredir. Ebeveynlerden çocuklara doğal aktarım (intergenerational transmission) durma noktasına gelmiş, dil sadece yaşlı kuşak arasında konuşulur hale gelmiştir.

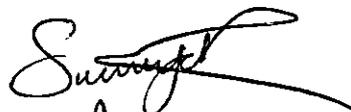
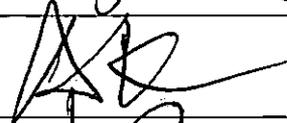
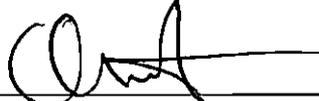
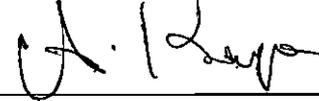
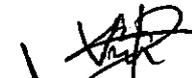
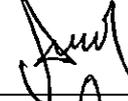
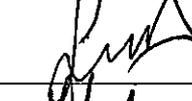
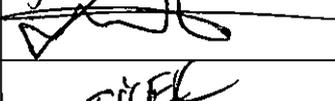
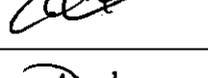
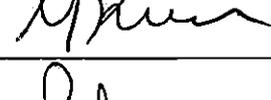
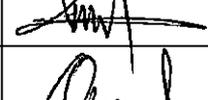
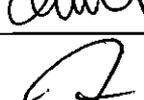
Kirmanckî'nin gelişimi için şimdiye kadar çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Vate Grubu, 1997'den beri yayınlanan dergi ve "Ferhengê Tirkî-Kirmanckî (Zazakî) / Kirmanckî (Zazakî)-Tirkî" sözlüğünü çıkarmıştır. OHAL ile kapatılan Kurdî-Der ve belediyelerin açtığı kurslar ile Kirmanckî'nin gelişimine katkı sunulmuş, resmi okullarda seçmeli dersler başlamadan önce gönüllü dil eğitmenleri yetiştirilmiştir. 15 Mayıs ve 21 Şubat gibi günlerde Dil Bayramı etkinlikleri kapsamında kitlesel yürüyüşler ve paneller düzenlenmiştir. DBP/DEM Parti geleneğindeki belediyeler kamusal alanda görünür olması için kurslar, araştırma, yayın ve kültürel çalışmalar yürütmüştür.

Zarokîstan (Anadilde Kreş) çalışmaları kapsamında belediyeler bünyesinde Diyarbakır'da (Kayapınar ve Bağlar ilçe belediyeleri başta olmak üzere) eğitim dili Zazaca ve Kurmançca olan okul öncesi eğitim kurumları açılmıştır. Tehlike altında olan bu dilin yeni nesle aktarımı açısından bu adım önemli görülmüştür. Kültür ve sanat alanında Diyarbakır Şehir Tiyatroları düzenli olarak Kirmanckî oyunlar sahnelemiş, Kirmanckî çocuk koroları kurulmuş ve dönemler halinde (Kurs seviyeleri 1-2) dersler verilmiştir. "Hîkerê Zazakî" (Zazaca Öğreticisi) gibi ders kitapları hazırlanarak kursiyerlere kaynak sağlanmıştır.

Basın ve yayıncılık alanında Azadiya Welat ve Xwebûn gazeteleri ile Ajansa Welat'ın Kirmanckî bölümü aracılığıyla Kirmanckî haberler üretilmiştir. Newepel Gazetesi, tamamı Kirmanckî/Zazakî olarak yayımlanan ilk gazete olarak tarihe geçmiştir. Şewçîla Dergisi Kirmanckî edebiyat ve sanat dergisi olarak yayın hayatını sürdürmüştür. Diyarbakır ve İstanbul merkezli yayınevleri (Roşna Yayınevi, Vate Yayınevi, Avesta, Peywend vb.) yüzlerce Kirmanckî kitap yayımlamış, dünya klasikleri (Küçük Prens, Hayvan Çiftliği vb.) Kirmanckî'ye kazandırılmıştır. Kurdi-DER ve sonrasında MED-DER tarafından sertifikalı kurslar düzenlenmiş ve binlerce yetişkine okuma-yazma öğretilmiştir. En son olarak Kirmanckî'nin ilerlemesi ve kaybolmaması için Kirmanckî Meclisi ilan edilmiştir. Sözlü tarih ve derleme çalışmaları kapsamında yaşlı kuşakların hafızası kayıt altına alınmış; köy araştırmaları yapılarak masallar, deyimler, dualar ve yerel sözcükler derlenmiştir.

Son yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde seçmeli ders olarak okutulması, Bingöl Üniversitesi ve Munzur Üniversitesi bünyesinde Zaza Dili ve Edebiyatı bölümlerinin açılması ile TRT Kurdî yayınları olumlu olmakla birlikte dilin yaşatılması için yeterli olmaktan uzaktır. Seçmeli derslerde materyal eksikliği, öğretmen atamalarının yetersizliği ve ders seçim süreçlerinde yaşanan idari zorluklar nedeniyle beklenen etki yaratılmamıştır. Akademik çalışmalar önemli bir literatür üretse de bu üretim günlük hayata yeterince yansımamaktadır. Kirmanckî/Zazakî'nin kamusal hizmetlerde yer bulamaması prestij kaybına yol açmakta, genç kuşaklar ekonomik ve sosyal hayatta karşılığı olmadığı düşüncesiyle anadillerinden uzaklaşmaktadır. Bir dilin yaşaması yalnızca akademik çalışmalarla değil, o dilin pazar değeri ve sosyal statüsünün olmasıyla mümkündür.

Kirmanckî'nin tarihi kültürel miras olarak korunması yalnızca bu dili konuşan yurttaşların değil, devletin de anayasal ve kültürel sorumluluğudur. Bu nedenle Kirmanckî'nin konuşulma oranlarının ve bölgesel dağılımının güncel verilerle tespiti, öğretmen ihtiyacının neden karşılanmadığının belirlenmesi, anadilinde eğitimin önündeki engellerin araştırılması, kamusal alanda kullanımının teşviki için gerekli yasal düzenlemelerin incelenmesi ve sivil inisiyatifler ile akademinin birikiminden yararlanılarak bir "Acil Eylem Planı" oluşturulması amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından bir Araştırma Komisyonu kurulması elzemdir.

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
3	SERHAT EREN	DİYARBAKIR	
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYYIĞIT	VAN	
6	NEVROZ UYSAL ASLAN	ŞIRNAK	
7	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DİYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	